

DENARNI USPEH DELA SLOVENSKEGA UČITELJSTVA V DOBI VOJNE DO DANES.

Glasom izkazov v „Učit. Tovarišu“:

Za „Rdeči križ“ itd.	286.183'67 K
III. vojno posojilo	278.848'69 „
IV. vojno posojilo	2.761.438'— „
V. vojno posojilo	10.314.807'— „
VI. vojno posojilo	420.450'— „
VII. vojno posojilo	459.300'— „
Srednje šole	67.637'38 „

Skupaj 14.588.664'74 K

Za slovenske obrtnike in naše obrtno šolstvo.

I.

V obrtnem odseku poslanske zbornice se je oglasil posl. dr. Vrstovšek v razpravi o stomilijonskem kreditu za male obrtnike, ki so trpeli zaradi vojne. Glavne misli njegovega govora so:

Zaradi zanemarjanja obrtništva na jugu od strani vlade in zaradi splošnih nezgodnih razmer na Štajerskem in Koroškem Jugoslovanski klub ne more sodelovati pri tako važnih akcijah, dokler ni gotovosti, da bodo takih dobrot deležni tudi slovenski in hrvaški obrtniki. Pri nas na jugu gre vse le za nemške obrtnike, in merodajni krogi upoštevaljajo razne zaloge ne toliko za pospeševanje obrtništva, kolikor za germanizistične namene. Saj so morali n. pr. slovenski obrtniki na Spodnjem Štajerskem vsi k vojakom, dočim so se nemški in nemškutarski večinoma oprostili in so dobili javne funkcije, ki niso niti v zvezi z njihovo obrtjo. — V Mariboru je n. pr. nastavljen črevljar za nakupovanje živine, v Slovenjgradskem opravljajo to nalogo neki trgovci; tamkaj je za žitnega komisarja neki trgovski pomočnik iz Celja, samo da je oproščen vojaške službe. Tako so ravnali na sploh v slovenskem delu obch dežel in tu so hudo prizadeti slovenski obrtniki. Zato ima Jugoslovanski klub toliko več vzrokov zahtevati, da bodo tudi slovenski obrtniki v enaki meri deležni državnih in deželnih podpor. Od dežele Štajerske ali Koroške ne more slovensko obrtništvo nikdar ničesar opati. — Štajerska ima n. pr. v proračunu za l. 1917. za obrtništvo, dasi so bile citane razne postavke, še vedno okroglo 100.000 K, od katerih dobi slovenski del kakih 800 K. Omeniti je še treba, da izdaja dežela vsako leto za razna posojila do 100.000 K, izdala so že tudi nad 1 milijon, ali slovenski obrtniki niso dobili nikdar belica. Enako je s prispevki, ki jih daje država deželi za obrtno šolstvo v proračunu 268.776 K, od katerih odpade na Slovence celih 100 kron, na Koroškem od 349.392 K pa niti belic. — Na podporah za obrtno-nadaljevalne šole na Štajerskem plačuje država 127.200 K, na Koroškem 46.600 K; od vseh teh denarjev odpade za slovensko šolstvo največ — 1000 K. — Kakšna je v tem oziru škoda za Slovence, naj dokazujejo naslednje številke: Štajerska ima 54 obrtno-nadaljevalnih šol, med njimi 4 slovenske — Koroška 33 nemških, nobene slovenske. Štajerska 3 nemške strokovne šole, Koroška 7, a nobene slovenske. Državno obrtno šolo imajo le Nemci v Gradcu. — Nemci imajo na Štajerskem 9, na Koroškem 7 trgovskih šol, Slovenci nobene.

Na Slov. Štajerskem je v avtonomnih mestih Maribor, Celje in Ptuj 2154 glavnih in 127 postranskih obratov, med temi 80 odstotkov slovenskega pokolenja; v okrajih Ljutomer, Maribor, Slovenjgradec, Celje, Brežice, Ptuj 10.697 glavnih in 413 postranskih obratov, od katerih je do 50 odstotkov nemškega pokolenja. No vsi ti obrati nimajo nikakih pravic, ker nemška trgovska zbornica v Gradcu pospešuje obrtništvo le tam, kjer je nada za ponemčevanje. Zato si prizadevajo zadrage po Slov. Štajerskem, da bi dobile lastno zbornico. Slovenski obrtniki morajo hoditi trnjevo pot. Politiške oblasti jim delajo največje težave.

Iz vseh teh razlogov je govornik zahteval, naj obrtni odsek sprejme v vladni načrt o uporabi stomilijonskega kredita določbo, da se mora ozirati na narodnostne razmere.

Posl. Einspinner in Hoffmann-Wellenhof sta izkušala ovreči Vrstovškove podatke. V popoldanski seji je bil Vrstovškov predlog najprej odklonjen, ali ker je nastala nevarnost, da se odsek razbije, je bil njegov predlog končno sprejet.

Odsekovi sklepi se glase: 1. Pravico do podpore imajo obrtniki, ki so zaradi vojne odškodovani in v eksistenci ogroženi v prvi vrsti oni, ki so „vojni udeleženci“, njih vdove in mladoletni otroci, na katere je prešla last obrti; razen teh pa tudi obrtniki, ki so nenavadno težko prizadeti zaradi vojnih razmer. Obrtniki, ki morejo dobiti zadosten kredit drugod, ne bodo upoštevani. — 2. V nadaljevanje obrti se bodo dovoljevala posojila do 4000 kron, prvo leto brez obresti, proti vračilu 11 letih. Prošnje se

bodo sprejemale še dve leti po sklenjenem miru. — 3. Za organizacijo se ustanove po deželah posebni odbori, v katerih bodo sodelovali obrtno-pospeševalni zavodi, države, krajevni činitelji, občine, zadrage itd.

Uspeh dr. Vrstovška je, da morda tudi Slovenci na Štajerskem in Koroškem kaj dobimo od tega velikega kredita. — Pri razdeljevanju teh podpor ali posojil bodo igrali važno vlogo obrtni kreditni zavodi preko katerih se bo izvajalo pod jamstvom države zagotovljeno ceno kreditovanje. Obstoječi zavodi naj bi že danes mislili na tako bodočo nalogo; kjer jih še ni, naj bi jih ustanovili. Tudi druga obrtna društva, ki počivajo, bi trebalo oživiti!

II.

V naši javnosti niso skoro ničesar pisali, posebno pa naše glasilo „Učit. Tovariš“ ni imel prilike reči besede o našem obrtnem šolstvu, posebno o naših obrtno-nadaljevalnih šolah še nismo izpregovorili resnejših besed, ki naj bi prišle do ušes faktorjev, ki bi jih hoteli, oziroma morali uvaževati.

Že ves ustroj naših obrtno-nadaljevalnih šol je dokaj ponesrečen, zakaj če upoštevamo tu dejstvo, da se nahajajo te šole v svoji pretežni večini po naših manjših krajih, vidimo, da imajo vse te šole dva razreda in pripravljani tečaj. V te razrede namečejo obrtnike vseh stanov, vseh starosti in vseh mogočih predstuj, od absolviranih enorazredničarjev do ponesrečenih gimnazijcev, oziroma realcev z dvema razredoma, včasih tudi s tremi razredi, ali pa z dovršeno meščansko šolo, posebno se tu rekrutirajo trgovski vajenci. In sedaj naj pa s takim materialom delamo naravnost čudeže! Na eni strani so ljudje, ki komaj za silo bero in pišejo, kaj šele računajo, a na drugi strani pa zopet taki, ki bi z njimi z lahkoto reševali najtežje predmete spodnjih srednjih šol. — A tudi vse obrti so tu zastopane, in pri pičlo odmerjenih urah dosedaj pri vseh teh, s tako različnimi potrebami opremljenimi učenci dobre uspehe, seveda upoštevaje njih obrt. No, tu bi pač bila potrebna temeljita preosnova — sloneča na onih dejstvih, ki bi garantirala trajne uspehe, a ne samo navideznih. Sicer je bila pa pred par leti sklicana nekaka anketa, katere se je tudi pisec teh vrstic udeležil, a le-ta anketa ni pač obrodila nikakih pozitivnih uspehov, zakaj le-tu smo razpravljali o vseh drugih zahtevah, samo o onih ne, ki so takorekoč alfa in omega vsega obrtno-nadaljevalnega šolstva.

Tudi z učnimi pripomočki je to šolstvo na kaj skromni podlagi. Primanjkuje nam mnogo primernih učnih knjig, posebno beril pogrešamo krivavo, a tudi z ostalimi knjigami smo malo, malo zadovoljni, dokajšnjo vrzel je tu zadelal tovariš Podkrajšek s svojimi „Obrtnimi računicami“. Umevno, da ne smemo tu primerjati naših učnih pripomočkov z učnimi pripomočki najbolj razvitega obrtnega šolstva češkega. — Primerjati je treba tu le dotične izkaze — in razloček teži javno na dlani.

Dotakniti se hočemo tu še neke prav pereče točke. Čas napredka in enakopravnosti beži bliskavo, in na površje stopa čim glasneje zahteva, da se tudi deklice posvečajo v obilnejši meri raznim obetm, ki tudi zahtevajo od teh višje in obširnejše ali, recimo, temeljitejšo izobrazbo — kakor jo podaja dotična ljudska šola. Tudi deklice zahtevajo vstop v obrtno-nadaljevalne šole, zakaj merilo izobrazbe vsakega naroda je izobrazba njegovega ženstva. Dobimo pač ljudi, male v velikih stvarih, a velike v malih, ki se bodo upirali z vsemi štirimi tej novotariji, a čas pojde preko zastarelih nazadnjakov nevdružno svojo pot, in kar so nekdanj preklinali, to bodo morali slednjic blagosloviti.

Vse obrtno-nadaljevalno šolstvo ima Kranjskem, t. j. slovensko, in deloma tudi na Goriškem in Štajerskem istotako slovensko, kar tu posebno poudarjamo, je razdeljeno v dva nadzorovalna okraja, t. j. v III. in IV. — V vseh teh obrtno-nadaljevalnih šolah so izključno otroci slovenskih staršev in tudi ves ustroj je strogo slovenski — kar se tiče vnanosti namreč. Človek normalnih možganov bi pač mislil, da imajo tako eminentno slovenski zavodi tudi slovenske nadzornike. A temu ni tako, pač najlepši dokaz naše ljube avstrijske enakopravnosti! Kak krik bi zagnali naši sosedje n. pr. na Koroškem, ko bi imenovali za tamošnje psevdonemške obrtno-nadaljevalne šole, ki jih obiskujejo premnogi slovenski obrtni učenci, obrtni šol. nadzornik slovenske krvi, svet bi hoteli dvigniti iz tečajev, samo da se ga iznebe. Toda pri nas? Mi pohlevne slovenske ovčice pa trpimo, da se šopiri z regnatsko nemško ošabnostjo v III. nadzorovalnem okraju mož, sicer slovenskega pokolenja — a strasten nemški uskok. — V prejasnem deklaracijskem času, ko po slovenskem ozemlju pihata tako krepka, oživljajoča sapa, ki zbujajo vzklik ostri zimi prebujno slovensko zelenje, kličemo Jugoslovanskemu klubu prav glasno: Na slovenska mesta slovenske može! Posnemajte v tem oziru sosedo Nemca!

Nikakor pa ne moremo ob tej priliki prezreti še nekega dejstva, ki nas tudi peče v našem slovenskem srcu. Vsako leto izhaja menda na državne stroške takozvani „Einzel-Ausgabe der Berichte der k. k. Gewerbe-Inspektoren über ihre Amtstätigkeit im Jahre...“, in sicer za Kranjsko posebno izdaja pod naslovom: Bericht über den 12. Aufsichtsbezirk (Amtsitz Laibach) — seveda v nemškem jeziku. Sicer ne vemo, komu na ljubo in v korist izdajajo to nemško tiskano poročilo, a če si ga natančneje ogledamo, spoznamo, da je to poročilo namenjeno onim slovenskim obrtnikom, ki plačujejo dokaj davka tudi v pokritje tiskovnih stroškov in za vzdrževanje dotičnega „k. k. Gewerbe-Inspektora“. Opozorjamo tu zopet tako slovenske obrtnike kakor tudi Jugoslovanski klub, naj zahtevajo odločno slovenskega poročila!

Sklepno si pa dovoljujemo zapisati še par vrstic na naslov vodstva naše višje obrtne šole v Ljubljani.

Z ogromno težavo smo si priborili ta zavod, in slovenski narod si bo z zlatimi črkami zapisal one može, ki se niso strahili ne truda ne dela, da so nam priborili to šolo, ki je za naš narod naravnost življenjskega pomena! S to šolo stopamo prvokrat na pozorišče izobraženih narodov, in le-ta nam zagotavlja trajno življenje.

Če pa hočemo zagotoviti trajni napredek tej šoli, moramo pač tudi skrbeti za dobro in intenzivno reklamno prav po vzorcu naših sosedov Nemcev. Le-ti imajo v Gradcu sučno šolo. In kako silbe oni za to svojo ljubljanko! Pri vseh naših c. kr. okraj. glavarstvih vidite v več izvodih nalepljene velike plakate, ki te vabijo v te šole. — A naša višja obrtna šola? Tiho, skromno se skriva v svojih lepih prostorih.

Napačna skromnost!

Reklama na vse postaje, v vsa županstva, v vse šole, na vsa glavarstva! Tudi to nam pomaga, da stopimo za korak naprej v lepšo bodočnost!

In v teh naših zahtevah in željah bo storjen korak dalje v našo lepšo bodočnost!

J. PAHOR:

O reformi šolstva.

(Nadaljevanje.)

Velika napaka je posebno razcepjenost našega srednjega šolstva. Ne zadoščata nam gimnazija, realka, imeti moramo še realno gimnazijo in podobno, da se čimprej določi poklic mlademu bitju, ki se šele razvija in o katerem nihče ne more vedeti, kakšna smer najbolj prija njegovim zmožnostim, kakšna sila ždi v njegovih nagnjenjih. To je zgrešeno. Poklic naj se svobodno izbere in sicer čim pozneje, tem bolje. V proslulem „Čiščenju“ nižjih razredov srednjih šol se kaže vsa beda našega učnega sistema. Najprej se tira otrok v šolo premal, potem pa se zasleduje, ker ne more, nerazvit, zadoščiti previsokim zahtevam pouka. Tako nastaja oni značilni tip propadlih bitij, ki še v življenje niso pravzaprav stopili. Ali ni premnogokrat upravičena trditve, ki se pogosto čuje, da namreč ravno šola toliko mladih ljudi pokvari? In vendar niso nič redkega slučaj, ko se pri mladeniču šele pozno pokažejo zmožnosti, ki nam zahtevajo, da bo gojenec koristen, vrl ud družbe, čeprav smo dotlej dvomili o njem. Toda sila se ne sme nikdar delati vzgojevanemu, še posebno zato ne, ker gre s silo roko v roki tudi krivica. Glavna naloga je, prepričati gojenca, da ima le sam po sebi, po svoji odgoji in naobrazbi vrednost, po svoji volji in sposobnosti za delo. V enotni šoli naj mu bo svobodno, kako si izbira predmete, določen naj je le splošni cilj: toliko je potrebno! Potem ni več muka učenje, temveč ima še to dobro lastnost, da ni protivno zdravju, da ohranja trdno živčevje ter ustvarja krepko voljo in živo iniciativo.

Posebno trdo bije v obraz navedenim učnim, vzgojnim in zdravstvenim načelom ustroj naših učiteljskih. Naj omenim le množino predmetov in vrsto učnih ur, k čemer se učiteljskičniku naklada še domače delo. Vse je tako urejeno, da se gojenčeva vestnost polagoma čisto zatre. Posebno domača pismena dela so malo prida, dvoje, troje najboljših jih opravlja za vse ostale. Tako ima zavod, ki hoče sam učiti o vzgoji in pouku, velikih vzgojnih in učnih grehov nad seboj. Temu je kriva pred vsem prekratka štiriletna učna doba, v kateri se v jasni luči kaže državnikovo in zakonodajalčevo naziranje o ljudski šoli in vzgoji. Pred polstoletjem je bila res nujna potreba, da se čim prej dobe učne moči za hkrati silno razširjeno ljudsko šolo. Nič čudnega torej, če se je vlada zadovoljila z zasilnim urejenjem razmer. V današnji dobi pa je necevilizatorno in škodljivo, če se položi osnovna naobrazba družbe v roke devetnajst-

nega, ne da bi se učitelju prej oskrbela obsejna humanistična naobrazba, tako nujno potrebna vsem višjim poklicem.

Zle posledice čuti družba in še posebej stan sam. Karikatura slovenskega učitelja, ponosnega »prosvetnega pionirja« se začinja že pri Jurčiču in igra vedno večjo vlogo celo v najnovejšem leposlovju. Zadnji naš literatek ima menda že kulturno dolžnost, da se roga, če ne naši gnotni, pa vsaj duševni revščini. Izmučeni slovenski učitelj tega ni zaslužil. In ker ni kriv, se tudi sodbe časa ne boji. Se nedavno je zapisal naš znanstvenik Abditus: »Sedanji ljudskošolski učitelj je narodna in kulturna sramota, ki se mora odpraviti. Dostavil pa je obtožbo: »Naše politične stranke so storile vse, da do dna korumpirajo učiteljski stan. V njem so iskale politične agitatorje, ne kulturnih delavcev. Zato ljudska šola ni mogla med ljudstvom pognati korenin. Šolska stavba je ostala mrtvo zidovje, kjer ni mogla živeti melika duša ljudskega vzgojitelja«.

Korumpirati stan pa je le tedaj mogoče, če ga njegovo znanje ne dela neodvisnega, če je njegova naobrazba prešibka. Ne smemo namreč pozabiti, da so npravne sile vedno močnejše kot gnotne. Čim višje bo torej učitelj stal in čim več samozvesti bo imel radi svojih zmožnosti, tem manj ga bo mogla doseči gnoloba, čim širje obzorje bo imel, tem manj se bodo vrtnici poigravali z njim, tem manj ga bo duh časa upogibal, tem težje bo prišel z družbo v razpor. Ako hoče naš stan ven iz močvirja, se mora sam prenoviti. Njegovo poslanstvo kulturnega delavca je mogoče le z notranjim prerodenjem. Danes še živimo v zakonih, ki so v škodo stanu in družbi, toda pride čas, ko bodo padli. Zavedimo se že, da mora biti glavna zahteva učiteljske osamosvojenosti potom znanja. Spričo razmer je misel o odpravi učiteljske kot takega fantastična. In vendar nam vsak novi dan zopet dokazuje, kako daleč je učiteljske od svojih nalog. Dolžnost stanu je, da ima to pred očmi. Razcepjenost srednjega šolstva je tako z družboslovnega kakor tudi s praktičnega ozira zgrešeno, ker cepi končno tudi družbo samo; učiteljske pa ima posebej še to napako, da ne razume, kako važen člen v verigi družbe je učitelj, kako ves stoji v življenju. Iz obeh razlogov torej sledi, da bi se moral učiteljski naprščaj za osnovno šolo prav tako pripravljati v enotni srednji šoli kakor gojenec za druge poklice, le da bi se v višjih razredih še posebe negovali vzgoje in ukoslovje. Ti dve znanosti sta na splošno vse preveč »neznana zemlja« celo v višjih slojih, zaradi tega bi bilo le prav, da bi enotna srednja šola tudi tukaj razširila obzorje. Končno bi pa imeli izredni talenti za vzgojo in pouk odprto pot še na vseučilišče, da bi lahko razvili vse svoje sile.

Menim, da mi ni treba še posebe dokazovati trditve, ki sem je zapisal v začetku razprave. Važnost reforme našega višjega šolstva je tako dalekosežna, da je brez nje preustroj osnovne šole naravnost nemogoč. Dokler ne bo postavljena naobrazba učiteljskega naprščaja na moderne temelje — in to je zopet odvisno od preuredbe univerze, na kateri se pripravljajo srednješolski učitelji — dotlej se pouk in vzgoja in ljudski šoli bistveno ne bosta spremenila.

A čeravno hočemo boljšega šolstva, vendar ne smemo zabresti v napako, da bi vsega pričakovali od učnih zavodov. Šola tudi v najboljšem slučaju ne napravi dovršenih ljudi. To mora učitelj posebno zase vedeti. Važnost stanu v družbi nam narekuje, da sami skrbimo za svoj nadaljni umstven razvoj in da smatramo učiteljske organizacije intelektualni napredek lastnih vrst za svojo prvo, najnujnejšo nalogo. Nazvali bi to delo lahko autodidaktizem, ki ga naš birokratični učni sistem sploh noče pripoznati. In vendar je prav autodidaktizem velike važnosti, posebno še v moških letih, ko se zdrami um, ko začne človek z umevanjem gledati v življenje družbe in države ter se udeležuje uživanja gnotnih dobrin tudi sam. Lahko rečem, da se ima učiteljsvo ravno autodidaktizmu zahvaliti, kolikor ima sile vzlic vsem neugodnim razmeram stanu, kolikor ima širje obzorje in tal v družbi. (Dalje prih.)

Velika beda v rodovinah kranjskega učiteljsva.

Katastrofalni časi so nastopili za kranjsko ljudskošolsko učiteljsvo. Že pred izbruhom vojne najslabše plačano izmed vsega avstrijskega učiteljsva, da je živelo v velikem pomanjkanju, so ga privedli sedanji dragi časi na rob gnot-

nega propada. Vsi stanovi so si zvišali svoje dohodke, in kdo bi jim štel to v zlo, saj vemo, da nihče ne more shajati sedaj s tistimi dohodki, ki jih je imel pred vojno. Delavci so zvišali svoje mezde, obrtniki podražili svoje izdelke, trgovci zvišali cene, uradniki v zasebnih in javnih službah dobivajo 100% draginjske dodelave poleg enkratnih prispevkov za nabavo najnujnejših potrebščin; tudi ljudskošolskemu učiteljstvu po drugih kno-novinah so priznali precej visoke draginjske doklade, edin stan v celi Avstriji je kranjski ljudskošolski učitelj, ki nima vojnih draginjskih doklad, temveč mora stradati ob tisti plači, kakor jo je imel pred vojno, četudi so se življenjske potrebščine podražili do neverjetne višine.

Spomladi leta 1914. je sprevidel deželni zbor, da učiteljstvo s to plačo ne more živeti. Toda večina deželnega zbora je namenoma sklenila regulacijski zakonski načrt, o katerem je vedela, da ga vlada ne predloži v sankcijo. Vse skupaj je bila to frivolna igra z usodo bednega učiteljstva, vse le pesek v oči. Ob plači, ki je bila že pred vojno premajhna za dostojno življenje, hira in umira v pravem pomenu besede kranjsko učiteljstvo že četrto vojno leto. Ni čuda, da se ga polastuje obup in je pripravljeno na vse, tudi na najhujše, ker sila lomí kola. Od vseh strani nam prihajajo obupni kliči po pomoči, katerih končni rešen je, da tako ne more iti dalje. S srdom v srcu in obupajoči nad tem, da je še kaj pravice in blagih čustev na svetu, beremo slike o neznosnem položaju kranjskega učiteljstva. Piše nam družinski oče petih otrok: »Živil nimam nič; dosedaj je bil krompir v oblicah stalna jed na moji mizi, v par tednih poide tudi ta. Tudi kuriva nimam: v tankih ponošenih oblekah sedi žena in otroci v nezakurjeni temni sobi, ker tudi razsvetljave nimam. Dveh otrok ne morem pošiljati v šolo, ker nimata črevljev; žena ni mogla v cerkev ob božičnih praznikih, ker ji ne morem kupiti obutve; tudi sam imam raztrgane črevlje, da sem ob zadnjem južnem vremenu z mokrimi nogami sedel v mrzli šolski sobi. Upal sem, da dobim meseca decembra več sto kron državne podpore, a nakazali so mi le 300 K. Kaj naj kupim za ta denar? Sprot ga porabim, ker so mi s 1. januarjem ustavili deželno draginjsko doklado. V takih razmerah naj človek z vnemo vrši svoje dolžnosti. Obup me navdaja in mislim si: ali ni slajša smrt, nego to neznosno življenje. Ko bi ne imel dece!« Tako eden družinski oče učitelj izmed mnogih drugih v enakem položaju. — Učitelj samec nam piše: »Ali ste naredili kakke korake in ukrenili vse potrebno, da nam nakazejo zopet deželne draginjske doklade in čimprej, izplačajo državni prispevek. Če ne bo pomoči, zapustim to ne-hvaležno deželo, ki ne more ali neče dostojno plačati svojega učiteljstva. Za hrano sem ostal vsak mesec nekoliko dolžan, nabralo se je več stotakov; gostilničarja sem tolažil s tem, da plačam, ko dobim državni prispevek. Ker nisem mogel držati dane besede, mi je odpovedal hrano. Kaj sedaj? Živ v grob?« — Začasna učiteljica pa stavi na nas to-le vprašanje: »Prosim Vas, povejte in svetujte mi, kako naj živim z mesečno plačo 66 K?« — Gostilničar zahteva za hrano opoldne in zvečer 5 K na dan, za skromno opremljeno nezakurjeno sobico 20 K na mesec, kar znes mesečno 170 K. Kje je vse drugo? Zapustim šolo in se vržem v vrtnice življenja! grem v vojaško pisarno!

Lahko bi navedli še mnogo žalostnejših in ostrejših kličev po pomoči, a zado-stujejo naj ti, saj iz teh lahko povzame vsakdo, kdor nima kamna namesto srca v svojih prsih, kako se godi kranjskemu ljudskošolskemu učiteljstvu. Zato pa povzdignemo svoj glas v imenu človečanstva ter kličemo: Izplačujte zopet kranjskemu ljudskošolskemu učiteljstvu ustavljene draginjske doklade in izplačajte čimprej državni prispevek. Pa se bo zopet reklo: »To je hujskanje učiteljstva! Ne, to je klic umirajočih! O hujskanju učiteljstva v danih razmerah more govoriti le oni, ki sedi v gorki, bajno razsvetljeni sobi, ob bogato obloženi mizi in ne pozna težke peze učiteljskega življenja in nika-korsnega blagega čuta za trpečega človeka.

Zaveza in mladini.

Trnjeva pot idealista.

V zagovor naših vodilnih mož premiš-ljam dni, ki so bili.

Studiral sem učiteljšče pod vtiskom groznega potresa v Ljubljani. Begali smo po raznih skrivališčih, iskali zavetja kjer-kolisibodi, lenarili, družili se največ sami

med seboj. Nismo imeli ljudi, ki bi nas dra-mili in vzpodbujali k narodnemu delu kot so delali pred izbruhom vojne starini na sestankih s pripravniki. Vendar nas je oživel neposredno »Učiteljski Tovariš«, ki nam ga je pričelo brezplačno deliti upravništvo. Dobivali smo samo 1 izvod, ki je krožil iz roke v roko. S politiko samo se nismo bavili, ubudili pa so v nas ideale do narodnega dela. Navzlic in kljub gmotnim neugodno-stim sem si nabavljaj knjig, javnih knjižnic nismo imeli, posegal sem po privatnih, pri-stopil sem skrivaj k tamburaškemu klubu »Zvezda«, marljivo obiskoval Glasbeno Ma-tico, da se izvežbam v teoriji, harmoniji, pevovodstvu.

Združili smo se pevci, prirejali sestanke, vadili se vse leto za abiturjentsko slavoje in koncert, ki smo ga priredili v Kamniku. Polni idealov smo hrepeli, da pridemo med »narod«, a ne kot politiki, le vzgojitelji.

Maturitetna naloga nam je bila: »Živ-ljenje naj ti bude delaven dan«. Izlil sem vsa svoja čustva na potrpežljivi papir, od-dal delo v roke g. K., ki je ravno nadzoro-val to uro. Prečitali moj spis, si ni mo-gel kaj, da je pristavil: »Popolnoma v duhu Učiteljskega Tovariša«. Posvaril me je ob zadnji svoji uri pred vsem razredom, ki se je možato zavzel za me.

Nastavili so me v C. Moji nazori so jim bili tu že znani po g. K. Povedom otvo-rivne razširjenega šolskega poslopa se je zbralo v C. nad 30 učiteljev. Obrazi neznani, resni. Oglasil sem se tudi jaz, skromno jih prošeč, naj nas sprejmejo med se kot ne-izkušene sodelavce. Bratsko smo se združili, shajali večkrat v tednu do razdalje 2 ur.

Na domači šoli nas je bilo 5. Bili smo neoporečno kolegialni med seboj. Župnik inteligenten, 2 kaplana nad vse prijateljska z nami.

Med tem so nekateri ustanovili kle-rikalno stranko, ki se ji duhovščina ni pri-družila, ker je bila zgrajena na podlagi osebnih prepričev.

Prosil sem za definitivno nameščenje: ugovarjali so, češ da se preveč ukvarjam s cerkvenim petjem. Ker nisem mogel druge, sem izobraževal svoj cerkveni zbor, ki je bil tedaj na vrhuncu. Bolelo me je, imenovan sem bil vendar. Čestitali so mi vsi starini osebno, kar me je močno uzbudilo.

Delovali smo mirno, stvarno, brez po-litike v blagor narodu, vsak na svojem polju.

In rekli so: »V C. pretakajo limonado.« Poslali so nam človeka, ki je tmel nalogo, razbiti sloge, vpeljati politiko. Pognali so župnika v pokoj, nadučitelj se je umaknil, ker ni mogel prenašati šikan.

Hotel sem dokazati, da je narodno delo mogoče brez politike. Zvabil sem v C. So-kole iz Ljubljane in Kranja. Zaradi terorizma, smo stali osamljeni pod slavalokom, kjer smo sprejeli društva. Nabujskali so mi po-sestnika, ki mi je zagotovil telovadni prostor, da bi onemogočili javni nastop. Dobil sem zaščito pri svoji sedanji ženi, ki mi je dala na razpologo velik travnik. Vkljub temu, da so bili na nogah v protigigaciji vsi cerkve-niki, je bil nastop Sokolov impozanten, ljud-stva na tisoče. Načelnik sedanji posl. R. je ljudstvo v duhovitem nagovoru navdušil, da je naravnost grmel. Otrokom sem svetoval, naj se udeleže telovadbe in jim pojasnil smotre telovadcev, verončitelj nasprotno jim je grozil s kaznjavo. Sledili so meni, disci-plina se je luhala.

Ustanovili so mlekarino, ki je pa pro-padla. Ob njenih razvalinah smo mi usta-novili drugo, da bi kmata gospodarsko pod-prli. In rekli so: L. si hoče pridobiti zaupa-nje pred ljudstvom. Po njem! Ustanovili so v isti vasi konkurenčno podjetje. Iskali so podpor, ki jih nam ni bilo mogoče dobiti. Po treh letih smo morali prenehati.

Ustanovil sem Tamburaško društvo, ki je dokaj napredovalo. Razbili so mi tudi tega. Če članov ni bilo mogoče pregovoriti, so to storili po starših. Vse instrumente sem nabavil sam, preskrboval sam vse strune, note i. dr.

Ustanovil sem Čitalnico. Priredil sem nebroj nastopov v društvu in na javnih pro-storih. Vstop je bil vsakomur dovoljen. Ne-politična moja delovanja so bila po volji celo tov. slomš. S. iz R., ki je bil večkrat navzoč pri javnih prireditvah. Vzpodbudil sem dijake, ki so sami pričeli prirejati javne dramske predstave.

Bilo je vse nestransko, a vendar se mi je povsod predbacivale »liberalizem«. Hoteli so me ubiti, blatiti v D. in S. Na moj poziv so me ovačili dež. s. sv. in v to svrhu zbrali podpisov nevedeh mož. Zago-varjal se nisem, tiral sem jih pred sodajo, kjer so izjavili, da se jim je predložila pola, češ, da prosijo občinske miloščine za neko ženo. Oapustil sem jim.

Časopisil nisem mogel preganjati radi imunih urednikov. Ker se mi je zlobno predbacivale nemoralnih dejanj, sem tiral do-mnevanega dopisnika pred kazenskega sod-nika. Zaman, dokazov mi je nedostajalo. Po časopisih so me smeli nadalje blatiti na najgrši način.

Moje tovarišice (Slomš.) so me v naj-kritičnejših časih pustile na cedilo, a so

spregledale spoznavši, da ne zasledujem po-litiških, ne zasebnih smotrov. Saj sem branil i nje, ko sem nastopil proti K., ki nas je v cerkvi psoval s »šomaštri« »barabami«, za-smehoval »šomaštrsko tiskarno in cajtnge.« Pozval sem ga k uradni konferenci, kjer naj bi se izjavil »o dostojnosti izrazov šomaš-ter in f.« Utemeljeno predavanje je na ova-dbo zahteval okrajni šolski svet na vpo-gled. G. glavar je odobral moj lepi smoter, da bi dosegel sporazumno delovanje. Po dolgih trnjevih potih, — 15 letih — utrujeni, duševno skoro končani smo doživeli sedanjo svetovno vojno. Zdrnil me je grozno umor preblagega prestolonaslednika. Prišedši s planin, kjer sem si nekaj dni krepil živce, se podam v bližnjo občino, da pomagam tovarišu Slomškarju pri cerkvenem petju. Spotoma zvem o pretresljivi novici in pri prvi hiši jo zopet kot novico povem svojemu prijatelju S. in ravnokar prišedšemu doma-cinu. I mesec nato sem bil že zaslišan kot vojak v C., češ da se je S. odobrune izrazil. Nečuvno!

Vinivši se domov, dobim svoje prija-telje somišljenike v disciplinarnih preiska-vah radi srbofilstva. Vzkliknil sem neho-te: »Kaj še vojna ne strahuje zlobnosti!«

Kot vojak sem zbral o počitnicah otroke in priredil veliko patriotsko slavnost v pro-slavo godu Nj. Vel. cesarja Franca Jožefa I. No in predbacivale se mi je, da hočem otroke odtujiti, ker jih drugi verskonravno vzgojujejo. Osupnil sem, pojasnil smotre in bil smo dobri.

Da nas sedanje rekvizicije med ljud-stvom ne priljubijo, je naravno.

Imel sem afero, ki pa molčim še o njej. Z vso odločnostjo je delovala naša organi-zacija v moj prid. Ob siehernem slučaju so bili starejši tovariši najboljši prijatelji, za-govorniki, osiveli v boju za narod in učiteljstvo.

Podpirajmo jih v dejanju, vsaka vcep-ljena mladika rodi zlahtnejše sadove, četudi na starejšem deblu.

Da pa je pri nas na K. javno delovanje združeno z znatnejšimi težkočami, je razvi-deti iz navedenih vrstic. Ne bomo še obu-pali, čakajmo prenovljenih časov in mogoče bi bilo, da se obrne učiteljstvo zopet ke-daj pod staro strelo naše prenovljene Zaveze. V njenem varstvu smo se razvili, organi-zirali in le politična strast, združena s tero-rizmom nas je razdružila v 2 tabora.

Če se ne sovražimo kot tovariši na šoli, kot prijatelji, zakaj naposled res ne bi bilo mogoče — skupno delovanje. Košček kruha naj nas ne spravlja ob ideale. Toliko pod vtiskom našega delegacijskega zborovanja in včerajšnjega poročila o shodu S. L. S.

Želim, da se tovariša H. in P. zvesta svojim nazorom, nesporno pridružita Zvez-nemu vodstvu, podpirali jih bomo z vso vnemo. J. L.

Pismo s fronte.

S sladko otožnostjo gre človek na mi-nute lepe čase. v bodočnost pa si misel ne upa... Slovensko učiteljstvo je doma in v vojni storilo popolno svojo dolžnost. Čitajte izkaze o prispevkih in delu šole za Rdeči križ! Številke naj govore! Ozri se na sveže grobove junakov učiteljev — na vseh fron-tah spijo nevzdravno spanje. Komu ni segla v srce pretresujoča vojna tragedija Dolenc Simončič? V krvi in delu žrtvuje slovensko učiteljstvo dovolj!

Ali ste čitali poročilo o seji dež. od-bora? Prispevki so dovoljeni, le gospoda na Bleiweisovi cesti tira obabljenega urad-nega šimeljuva po razvoženi blatni cesti in bati se je skoraj, da obliči voz v globokem blatu. Na Hrvatskem je dobilo učiteljstvo že zdavnaj nam že obetani državni prispevek in si je moglo še pravočasno omisliti naj-potrebnejše. Zato je pa tem žalostnejši naš slovenski učiteljski B. žič, ko ti prezeba pre-blajena jadra deca z ihteto materjo v mrzli sobi in misli na očeta, ki je tam daleč, daleč...

In nič čudnega ni potem, če prideš s fronte v ne ravno paradni uniformi in po-rastel pred visokega ljubljanskega gospoda in ga prosiš za besedo, pa te odpravi kot sem bil odpravljen jaz. Čujte! Gospod je imel v pisarni stranko in ko sem to videl, sem zapil vrata in zopet stopil na hodnik. Odprla so se vrata pisarne in gospod je vprašal med vrati stoječ in za ključko držeč: »Ali je kaj glade oprostive.« Če bi ga bil tozadevno hotel kaj poprositi, bi se zaprla vrata in reklo bi se: »Ste že opravili!« Ker sem pa imel drugo željo, je stopil visoki gospod in se toliko pomizal, da je šel s slo-venskim učiteljem par korakov po — hod-niku.

To je preziranje in dokaz pomanjkanja olike, tako se ne občuje z učiteljem voja-kom, ki prihaja s fronte!

Poravnajte staro in obnovite novo naročnino!

Iz naše organizacije. Skupne zadeve.

Iz Zaveze avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva.

V vodstvo Zaveze avstrijskega jugo-slovanskega učiteljstva so bili za dobo treh let na delegacijskem zborovanju dne 28. decembra 1917 soglasno izvoljeni: L. Je-lenc, predsednik, Vilibald Rns, I. tajnik, Fran Luznar, I. blagajnik.

V odseke so bili izvoljeni: I. V gospodarski odsek: Karol Gruntar, učitelj v Rojanu, Josip Lapajne, nadučitelj v Cerkljah na Gorenjskem, Fran Pristovšek, učitelj v Žalcu, Jakob Rojo, učitelj-voditelj v Gradiščah pri Renčah, Štefan Šiškovič, nadučitelj v Herneljah.

II. V stanovskopolitiški od-sek: pl. Ferdo Kleinmayr, nadučitelj na Katinari pri Trstu, Josip Pahor, učitelj v Sežani, Fran Štefančič, nadučitelj v Vel. Lašah, Hinko Šumer, učitelj v Šmarju pri Jelšah, Josip Valenčič, nadučitelj pri Sv. Antonu v Istri.

III. V pedagoški-didaktičski od-sek: Josip Bertok, nadučitelj v Škofijah v Istri, Alojzij Hreščak, učitelj v Lokvah pri Divači, Marija Kmetova, učiteljica na C. M. šoli v Trstu, Ivan Pankart, učitelj v Ljutomeru, Janko Šraj, strokovni učitelj v Postojni.

IV. Časnikarski in književni odsek: Pavel Flere, nadučitelj v Letušu, Engelbert Gangl, c. kr. učitelj v Trstu, Edvard Praprotnik, učitelj na Mirnu pri Gorici, Ambrozij Rusjan, nadučitelj v De-kanih v Istri, Ivan Šega, učitelj v Radov-ljici na Gorenjskem.

Ko izvolijo deželne zveze oz. okrajna učiteljska društva svoje zastopnike v uprav-nem odboru Zaveze, skliče vodstvo sejo istega, da se konstituira. Potrebna navo-dila za to volitev imajo predsedniki že v rokah. Prosimo, da se izvrši čimprej.

Vodstvo Zaveze.

Štajersko.

Kozjansko učiteljsko društvo. Po dol-gem odmoru je zborovalo naše društvo zopet dne 20. novembra l. l. na Pilštanju. Vdeležba je bila z ozirom na sedanje ve-like ovire prav povoljna, zakaj zastopane so bile malone vse šole v okraju. Zato je predsednik s tem večjim veseljem pozdra-vil navzoče ter poudarjal, da je tako šte-vilna vdeležba dokaz, da med nami še ni zamrla stanovska zavest, da imamo še smisla za organizacijo in da je društvu, ki ima tako zavedne člane zagotovljen ob-stanek ter zajamčen razvoj. Nato je na-daljeval: Kakor v vse naprave, tako je dolgotrajna vojna globoko posegla tudi v razmere našega društva. Takoj v začetku je bilo mobiliziranih več naših članov, in sicer tovariši: Franc Levstik, Štefan Firm, Maks Križman, Ivan Ličar in Anton Gmaj-ner. Pozneje so še odinili: Ivan Šerbak, Karol Kobale in Albert Jerin. Ranjena sta bila izmed navedenih dva, in sicer tovariša Firm in Gmajner; oba sta sedaj invalida, prvi opravlja doma posel svojega poklica, drugi je popočevalec za šolstvo v okrožju Kolašin v Črnigori. Levstika se pogreša že skoro od začetka vojne, Ličar je umrl dne 16. decembra 1914 v Budapešti na pe-gastem legarju, Križman pa je umrl vsled vojnih naporov dne 22. decembra 1915 pri svojih starših v Sevnici.

A tudi med nemobiliziranim učitelj-stvom našega okraja je zahtevala neizprosna smrt dve žrtvi. Dne 18. septembra 1915 je umrl v Kozjem po kratki a mučni boleznj vrli tovariš Ljudevit Ulčar v najlepši moški dobi star šele 38 let, dné 23. februarja 1916 pa mu je sledil tovariš nadučitelj Franc Bračič v St. Vidu pri Planini. Oba pokoj-nika sta bila zvesta in zavedna člana in sta bila tudi večkrat odbornika. — Ko so ustanovljali leta 1881. kozjansko učitelj-sko društvo, mu je kumoval tudi pokojni Bračič. Zadnje leta je bil tudi naš zastop-nik v okrajnem šolskem svetu, kar kaže, da mu je učiteljstvo zaupalo. Tovarišem, ki so žrtvovali življenje za domovino, kakor tudi onima, ki sta umrla doma, bodi ohranjen med nami trajen spomin.

Pri tej priliki pa ne smemo prezreti še dveh zgodovinskih važnih dogodkov. Dne 21. novembra 1916 je umrl cesar Franc Jožef I. po dolgem in plodonosnem vla-danju 68 let. Mi učitelji smo še posebe dolžni ohraniti ga v hvaležnem spominu, zakaj pod njegovo slavno vladjo je bil sklenjen državni šolski zakon in šele od te dobe se je začel naš stan razvijati in po-stal res stan, ki se ga mora uvaževati in ki se ga tudi uvažuje. Istega dne pa je nastopil vladu Karla I. V tej kratki dobi se je izkazal kot modri in pravični vladar, ki je v teh težkih časih na pravem mestu. —

Po prečitaju in odobritvi zapisnika o zadnjem zborovanju dne 23. maja 1914 poda predsednik mesto mobiliziranega za-pisnikarja Volavška kratek pregled o dru-štvenem delovanju zadnjih treh let.